

# Rapport utbildningssatsning 2013

för personal som i sin  
yrkesutövning möter  
människor med  
funktionsnedsättning

**Rapport utbildningssatsning 2013**  
Januari 2014

**Dnr:** 3.3-956/2013  
**Utgivare:** Socialnämnden  
**Kontaktperson:** Tina Heinsoo

## Sammanfattning

Staden har årligen sedan 2011 avsatt medel avseende kompetensutveckling för personal som i sin yrkesutövning möter människor med funktionsnedsättning.

I aktuell rapport redovisas utbildningssatsningen som har skett under 2013. Fokus har under året varit på utbildningar kring bemötande, grundläggande kunskaper kring funktionsnedsättningar, evidensbaserade metoder och samverkan.

Totalt har 934 utbildningsplatser fördelat på de olika utbildningarna erbjudits under året.

# Innehåll

|                                                                      |           |
|----------------------------------------------------------------------|-----------|
| <b>Sammanfattning</b>                                                | <b>3</b>  |
| <b>Utbildningssatsningen</b>                                         | <b>5</b>  |
| <b>Basutbildning i neuropsykiatri</b>                                | <b>5</b>  |
| Utbildningens innehåll                                               | 5         |
| <b>Bemötande</b>                                                     | <b>6</b>  |
| Motiverande samtal – MI                                              | 6         |
| Grundutbildning i MI                                                 | 7         |
| Att implementera och vidmakthålla MI-metoden - coachutbildning       | 7         |
| Hur omsätta teori i praktiskt arbete? Uppföljning av coachutbildning | 8         |
| Nätverk för att hålla kunskapen levande                              | 8         |
| Pilotutbildning MI, FIA och Initial bedömning                        | 8         |
| Inspirationsdag för chefer inom Jobbtorg och ekonomiskt bistånd      | 8         |
| Ställa känsliga frågor i samband med DUR                             | 9         |
| <b>Inspirationsdag om hälsa</b>                                      | <b>9</b>  |
| <b>Supported employment - SE</b>                                     | <b>10</b> |
| Implementeringsarbetet: Hur går vi vidare?                           | 10        |
| Uppföljning/metodhandledning                                         | 10        |
| <b>Intern kompetensutveckling</b>                                    | <b>11</b> |
| <b>Samverkan</b>                                                     | <b>11</b> |
| Socialtjänst och psykiatri                                           | 11        |
| Spindelverktyget – utbildning för processledare                      | 13        |
| <b>Vad visade utvärderingarna av utbildningarna</b>                  | <b>13</b> |

## Utbildningssatsningen

Staden har under 2011, 2012 och 2013 avsatt särskilda medel för kompetensutveckling inom verksamhetsområdet stöd och service till personer med funktionsnedsättning. Socialförvaltningen har fått i uppdrag att genomföra utbildningssatsningen. De utbildningar som genomförts har planerats utifrån en kartläggning av utbildningsbehov som genomfördes under 2010 och kompletterades 2011.

Den genomförda kompetensutvecklingen har i första hand erbjudits personal inom verksamhetsområdet funktionshinder. Även personal från andra delar av socialtjänsten som möter personer med funktionsnedsättning har deltagit i utbildningarna. I rapporten redovisas de utbildningar som har genomförts under 2013.

## Basutbildning i neuropsykiatri

Inom socialtjänsten har man under de senaste åren uppmärksammat ett ökat antal personer med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning. För att komplettera och öka kunskapen inom detta område erbjöds medarbetare i Stockholms stad inom verksamhetsområdena barn och ungdom, socialpsykiatri, funktionsnedsättning samt ekonomiskt bistånd en basutbildning i neuropsykiatri som omfattade fem halvdagar.

Den första basutbildningen genomfördes hösten 2010. Den omgången blev snabbt fullbokad och flera tillfällen efterfrågades. För att tillgodose behovet har ett antal fullbokade basutbildningar genomförts och under hösten 2013 genomfördes omgång 16 och 17 av basutbildningen i neuropsykiatri.

### Utbildningens innehåll

*Dag 1. Utredning och diagnostik.* Under den första utbildningsdagen gick psykolog Hannah Jakobsson igenom olika diagnoser, hur en utredning går till och vad man kan få ut av den.

*Dag 2. Hur diagnosen yttrar sig i vardagen - symtom, styrkor och samsjuklighet.* Vid den andra föreläsningen låg fokus på hur diagnoserna yttrar sig i vardagen samt vilka styrkor och svårigheter som är typiska för de olika diagnoserna. Föreläsare var psykolog Hannah Jakobsson.

*Dag 3. Kommunikation och pedagogik.* Den tredje dagen är praktiskt inriktad och innehåller information om olika arbetssätt och pedagogiska metoder med många tips och råd för vardagen. Föreläsare var psykolog Hannah Jakobsson och KBT psykoterapeut Anna Sjölund.

*Dag 4. Att leva med neuropsykiatriska funktionshinder - brukare och anhöriga delar med sig av sina erfarenheter.* Hur det kan vara att vara förälder till barn med neuropsykiatrisk diagnos och hur det kan vara att leva med ett neuropsykiatriskt funktionshinder belystes vid den fjärde föreläsningen. Föreläsare var Lena Henriksson journalist och mamma till två barn med diagnos och Lotta Abrahamsson, mamma, författare och handledare med diagnosen Asperger och ADHD.

*Dag 5. Hjälper hjälpmedel?* Arbetsterapeut Monica Rydén från Hjälpmedelsinstitutet föreläser om hur hjälpmedel kan ge personer med psykiska funktionsnedsättningar trygghet, självständighet och ökad delaktighet. Därefter går funktionshinderombudsman Riitta-Leena Karlsson igenom de lagar som styr under temat: *Insatser enligt SOL och LSS och samverkan över verksamhetsgränserna.* Efter avslutad kurs får deltagare som varit närvarande vid minst fyra tillfällen ett kursintyg

## **Omfattning**

Under hösten 2010 genomfördes sex basutbildningar med plats för 130 deltagare vid varje tillfälle, under våren 2011 genomfördes fyra basutbildningar och under hösten 2011 genomfördes fyra basutbildningar, under 2012 genomfördes två basutbildningar samt under 2013 ytterligare två utbildningar vilket innebär att 2400 platser har erbjudits medarbetare i Stockholms stad.

# **Bemötande**

## **Motiverande samtal – MI**

### **Grundutbildning, föreläsningar, implementeringsarbete och metodutveckling**

MI (motiverande samtal eller motivational interviewing) är en evidensbaserad samtalsmetod som har som mål att öka klientens vilja till förändring och underlätta för honom/henne att komma vidare i förändringsprocessen. I metoden tränas kursdeltagaren på att bemöta den enskilde professionellt och respektfullt och lyssna och förstå var klienten befinner sig i en förändringsprocess samt hur man i dialog med klienten ger redskap så att han/hon hittar sina

egna lösningar. MI används både i individuella samtal och i gruppssamtal.

## **Grundutbildning i MI**

Grundutbildningen i MI omfattar tre utbildningsdagar vars syfte är att ge en grundläggande kunskap om förhållningssätt och samtalsmetoder i MI.

Eftersom träningstillfällen är viktiga för att behålla och utveckla kunskap erbjuds alla deltagare ett handledningstillfälle efter genomförd utbildning. Kursdeltagarna erhåller diplom om de har deltagit vid samtliga utbildningstillfällen och lämnat in en godkänd hemläxa. Kursledare var Mary Hill Berg, utbildad pedagog, socionom med en master i socialvetenskap. Mary har sedan 2009 haft i uppdrag att utbilda personal i Stockholm stad i MI.

## **Omfattning**

Från perioden september 2009 fram till januari 2011 utbildades ca 310 socialsekreterare och boendestödjare vid vuxen-/missbruksenheter samt biståndshandläggare och case managers från socialpsykiatriska enheter. Under 2011, 2012 samt 2013 har även utförare från socialpsykiatrisk verksamhet erbjudits grundutbildning i MI som omfattat 3 hela dagar och från 2012 har även biståndshandläggare inom funktionsnedsättning tagit del av utbildningen. Det har genomförts en utbildningsomgång för respektive verksamhetsområde höst och vår. För socialpsykiatri genomfördes den tionde utbildningsomgången under hösten 2013 och för funktionsnedsättning den sjätte. Vid varje tillfälle har det funnits plats för 28 deltagare.

## **Att implementera och vidmakthålla MI-metoden - coachutbildning**

För att implementering av samtalsmetoden MI ska lyckas är det viktigt att det ges möjlighet till träning tillsammans med kollegor på arbetsplatsen. Under 2012 erbjöds två personer från respektive verksamhetsområde (socialpsykiatri, funktionsnedsättning och vuxen/missbruk) och stadsdelsförvaltning en coachutbildning som omfattade fyra heldagar. Utbildare var psykolog Liria Ortiz.

Syftet med utbildningen var ökad kunskap om hur MI-metoden kan användas för att stödja och coacha andra MI användare på den egna arbetsplatsen. Ytterligare en coach-utbildning efterfrågades och därför genomfördes en gemensam utbildning för

verksamhetsområdena socialpsykiatri, funktionsnedsättning och vuxen/missbruk under 2013.

**Omfattning:**

Fyra heldagar och 26 platser

## **Hur omsätta teori i praktiskt arbete?**

### **Uppföljning av coachutbildning**

Under hösten fick stadens MI-coacher möjlighet att delta i en heldagsuppföljning med kursledare, psykolog Liria Ortiz. Syftet med dagen var att förutom handledning och inspiration utbyta erfarenheter och framför allt dela erfarenheter med kollegor om hur den nya rollen som MI coach fungerat på den egna arbetsplatsen.

**Omfattning:**

En heldag med 60 deltagare

## **Nätverk för att hålla kunskapen levande**

Som en del i implementeringsprocessen erbjuds nätverksträffar för alla MI coacher en gång per månad under höst och vår. Syftet är att inspirera representanter från stadsdelarna att hålla metoden levande på den egna arbetsplatsen samt att det ges möjlighet till handledning. Mary Hill Berg som är kursledare på grundutbildningen bjuder in och deltar på nätverksträffarna.

## **Pilotutbildning MI, FIA och Initial bedömning**

Under våren 2013 påbörjades ett samarbete mellan Jobbtorg och ansvariga för verksamhetsområdet ekonomiskt bistånd. Syftet med samarbetet var att utforma en pilotutbildning för integrering av bedömningsinstrumenten FIA (Förutsättningar Inför Arbete) och Initialbedömning med MI. Målsättningen med pilotutbildningen var att utforma en utbildning som genom integrering av samtalsmetodiken MI och bedömningsinstrumenten skapar förutsättningar för ett bra möte med den enskilde klienten vid utredning och behovsbedömning. Pilotutbildningen som omfattar fyra heldagar genomfördes under hösten 2013.

**Omfattning**

Fyra utbildningsdagar med 28 platser

## **Inspirationsdag för chefer inom Jobbtorg och ekonomiskt bistånd**

Berörda chefer inom Jobbtorg och ekonomiskt bistånd bjöds in till en heldag för att informeras om den kommande pilotutbildningen i

MI samt bedömningsinstrumenten FIA (Förutsättningar Inför Arbete) och Initial bedömning. Jenny Nybom från Socialstyrelsen inledde dagen med en genomgång av de aktuella bedömningsinstrumenten. Därefter fortsatte Anneli Jäderland från Sveriges Kommuner och Landsting att tala om vikten av implementeringsarbete när en ny metod ska införas. Psykolog Liria Ortiz avslutade dagen med en föreläsning om hur MI kan användas vid motivationsarbete och vid utrednings- och bedömningssamtal.

### **Omfattning:**

En heldag med 100 platser

## **Ställa känsliga frågor i samband med DUR**

Syftet med att använda utrednings- och bedömningsinstrumentet DUR är att skapa en gemensam och systematisk dokumentation för att öka likställigheten i staden. Några av de livsområden som kartläggs genom DUR upplevs ibland av handläggarna som svåra att tala om. Med anledning av detta erbjöds handläggare inom verksamhetsområdena socialpsykiatri och funktionsnedsättning två halvdagar i samtalsmetodik. Syftet med utbildningen var att ge berörda handläggare både teoretisk och praktisk kunskap om kommunikation för att genomföra en DUR-utredning på ett bra sätt. Den första halvdagen som leddes av psykolog Christina Fischler var huvudsakligen inriktad på att ge kunskaper och verktyg i samtalsmetodik medan den andra halvdagen som leddes av psykolog Liria Ortiz var inriktad på hur man kan ställa de ”känsliga” frågorna.

### **Omfattning**

Sex halvdagar varav två för socialpsykiatrihandläggare, två för handläggare av vuxenärenden inom funktionsnedsättningsområdet och två för handläggare av barn- och ungdomsärenden inom funktionsnedsättning. Vid varje halvdag fanns det plats för 25 deltagare d v s 75 platser

## **Inspirationsdag om hälsa**

Olika studier visar att människor med psykisk ohälsa eller funktionsnedsättning löper högre risk än genomsnittet att även drabbas av somatiska sjukdomar. För att uppmärksamma detta och inspirera socialpsykiatrisk verksamhet i staden att komma igång med förebyggande hälsoarbete bjöds medarbetare inom socialpsykiatrisk verksamhet och representanter från brukarorganisationer in till en heldag kring hälsa. Föreläsare var

bland annat Karl-Anton Forsberg som är sjuksköterska och doktor i omvårdnad och som har forskat på hur förändrad livsstil hos målgruppen ökar hälsa och välbefinnande.

Dagen avslutades med en genomgång av hur stadsdelsförvaltningarna kan ansöka om PRIO-medel, gärna i samverkan med brukarorganisationer, för att utveckla hälsofrämjande arbete på den egna arbetsplatsen.

### **Omfattning**

En heldag med 70 platser

## **Supported employment - SE**

Supported Employment är en evidensbaserad rehabiliteringsmetod som syftar till att stödja människor med arbetsrelaterade funktionsnedsättningar att komma ut i arbetslivet.

Under 2012 deltog 26 arbetshandledare på arbetsverksamheter inom socialpsykiatri i en kurs i Supported Employment som omfattade 5 heldagar. Utbildare var Camilla Bogarve, socionom, certifierad rehabiliterare, utbildare och verksamhetsutvecklare i psykiatrisk rehabilitering via Boston University och i Supported Employment IPS-modellen via Dartmouth Psychiatric Research Center socionom och universitetsadjunkt i socialt arbete.

### **Implementeringsarbetet: Hur går vi vidare?**

För att sprida och hålla kunskapen vid liv bjöds chefer och utförare inom socialpsykiatrisk verksamhet in till en heldag med Camilla Bogarve under våren 2013. Syftet med utbildningsdagen var en del i implementeringsarbetet av metoden.

### **Omfattning**

En heldag med 100 platser

### **Uppföljning/metodhandledning**

Under hösten 2013 erbjöds de anställda i staden som arbetar med IPS och SE en handlednings/uppföljningsdag med Camilla Bogarve. Syftet med dagen var att upprätthålla kunskapen/metoden och ges möjlighet att byta erfarenheter med kollegor.

**Omfattning:**

En heldag med 26 platser

## **Intern kompetensutveckling**

Under våren genomfördes en utbildningsserie för medarbetare på Strategiska enheten. Utbildningen som omfattade två hel- och två halvdagar hade ett blandat innehåll utifrån de behov och önskemål som uttryckts av strategierna.

Ett tema var "Styrning och demokrati i förändring". Stig Montin, professor i statskunskap gjorde en historisk tillbakablick samt problematiserade omkring aktuella frågor. Lena Lindgren, docent i offentlig förvaltning ledde en workshop omkring uppföljning, utvärdering och kvalitetsmätning. Ett annat tema var "Från teori till praktik – stöd i förändringsarbete". med Anneli Jäderland från SKL. Professor Berth Danermark föreläste om "Strategier för utvecklad samverkan". Den sista utbildningsdagen, som var en heldag, hade kommunikation som tema och innehöll både teoretisk kunskap och praktiska övningar.

**Omfattning:**

Två heldagar och två halvdagar  
13 deltagare

## **Samverkan**

### **Socialtjänst och psykiatri**

Under hösten 2013 genomfördes en utbildning mellan psykiatri och socialtjänst. Målsättningarna med utbildningen VAR att samverkan mellan psykiatri och socialtjänst ska förbättras och utvecklas samt att man i större utsträckning ska använda SIP (Samordnad Individuell Plan) i det gemensamma planeringsarbetet för att öka brukarinflytande och få en bättre kvalitet vid planering och uppföljning.

Två omgångar med berörda stadsdelsförvaltningar och psykiatri genomfördes under hösten. I den första utbildningsomgången deltog medarbetare från stadsdelsförvaltningen Enskede-Årsta-Vantör och berörda delar inom Psykiatri Södra Stockholm. I den andra omgången medarbetare från stadsdelsförvaltningarna Farsta och Skarpnäck och berörda delar inom Psykiatri Södra Stockholm.

Utbildningen som omfattade en heldag och två halvdagar innehöll bland annat genomgång av styrande lagstiftning, utredningsarbete och vårdplanering. Utbildningens upplägg var korta föreläsningar varvade med gruppsamtal.

Den första utbildningsdagen utgick från det professionella perspektivet (lagar, organisation etc.) och hur SIP (Samordnad Individuell Plan) kan förbättras utifrån den professionella rollen. Jurister från kommun respektive landsting gjorde en genomgång av de lagar som styr respektive organisation. Efter en genomgång av kommunens respektive landstingets utredningsarbete föreläste docent Per Germundsson om en teoretisk modell för samverkan, vad forskningen har sett fungerar och vad som inte fungerar. Han talade också om vad som är viktigt att tänka på när man gör en SIP utifrån ett professionellt perspektiv. Den andra utbildningsdagen hade fokus på planering av SIP utifrån brukarperspektiv och delaktighet. BISAM (Brukarinflytande-samordnare) Klas Sundström föreläste och ledde workshop i detta ämne. Den tredje utbildningsdagen var uppbyggd utifrån gruppsamtal mellan deltagarna och utgick från en fallbeskrivning. Målsättningen var att utifrån den egna yrkeserfarenheten och den kunskap man fått genom utbildningen göra en SIP och följa samverkansprocessen hela vägen för att se var hinder och möjligheter finns i det gemensamma SIP-arbetet

### **Omfattning:**

Stadsdelsförvaltningen Enskede-Årsta-Vantör och samverkande delar av psykiatrin, 69 deltagare varav 31 var biståndshandläggare, socialsekreterare, personliga ombud och enhetschefer från socialtjänsten. Övriga deltagare var sjuksköterskor, psykolog, läkare, chefer och behandlingsansvariga från psykiatrin.

Stadsdelsförvaltningarna Farsta och Skarpnäck och samverkande delar av psykiatrin, 90 deltagare varav 61 var från stadsdelsförvaltningarna och övriga deltagare från landstingets psykiatri.

### **Har utbildningssatsningen lett till förbättrad samverkan?**

Professor Berth Danermark vid Örebro universitet och lektor Per Germundsson har utvecklat en metod för att följa upp samverkan som process. I den kommande satsningen "Samverkan socialtjänst och psykiatri" kommer stadsdelsförvaltningarna och psykiatrin att följa upp om olika faktorer som rör samverkansprocessen har förändrats och utvecklats genom utbildningssatsningen.

## **Spindelverktyget – utbildning för processledare**

Processledarna som ska utföra mätningarna på sin arbetsplats fick en halvdagsutbildning med Per Germundsson. Förutom hur mätningarna går till rent praktiskt gjordes en genomgång av teorier omkring samverkansprocessen.

## **Vad visade utvärderingarna av utbildningarna**

Efter samtliga genomförda utbildningar har deltagarna fått lämna synpunkter genom att besvara några enkla frågor som graderats från ett till sex. Sex är bäst och ett är lägst. Frågorna har varierat utifrån den aktuella utbildningen men två frågor har varit genomgående: ”Har det varit en intressant och givande utbildning?” samt ”Tror du att du kommer att ha nytta av dagens utbildning i ditt dagliga arbete?”. De genomförda utbildningarna har genomgående fått bra omdömen. Det man särskilt uppskattat är när man ”får med sig något” man har direkt nytta av i sitt dagliga arbete.

Genom basutbildningen i neuropsykiatri som under 2013 genomfördes för sjuttonde och artonde gången tycker flertalet av deltagarna att de fått en ny kunskap som ökat förståelsen för vad det innebär att ha en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning. Med den nya kunskapen underlättas mötet med den enskilde vilket i sin tur leder till en bättre bedömning och mer adekvata insatser.

En ständigt aktuell fråga är hur man skapar ett respektfullt och professionellt bemötande inom socialtjänsten. Förutom satsningen på MI genomfördes några uppskattade halvdagar för socialpsykiatri och funktionsnedsättning i hur man kan ställa ”känsliga” frågor vid en DUR-utredning på ett sätt som känns bra både för den enskilde och för handläggaren.

När det gäller den stora utbildningssatsningen på *MI (Motiverande Samtal)* tycker framför allt utförare och handläggare inom socialpsykiatri och vuxen/missbruk att man har fått ett bra redskap i mötet med klienten. När det gäller funktionshinderområdet påbörjades grundutbildningen under 2011 och intresset var till att börja med svagt men därefter har efterfrågan ökat efterhand då man förstått nyttan av metoden i mötet med den enskilde klienten. Det räcker dock inte med enbart föreläsningar för att vidmakthålla en ny metod. Då MI, som är evidensbaserat, ses som ett bra arbetssätt inom socialtjänsten satsades på ett helt koncept i form av

grundutbildning, coachutbildning och nätverksträffar. Satsning på MI kommer att fortsätta under 2014.

Samverkan är en viktig fråga med många aspekter. I utvärderingen av samverkansutbildningen mellan socialtjänst och psykiatri uttrycker deltagarna ett värde i att utbildas tillsammans, få ett ansikte på samverkanspartner och tillsammans diskutera lösningar på hur samverkan kan förbättras. Om utbildningssatsningen lett till ökad och förbättrad samverkan hoppas vi delvis få svar på genom ”spindelmätningar” (metod framtagen av Berth Danermark) som genomförs vid tre olika tillfällen i anslutning till utbildningen.

En slutsats är att enstaka föreläsningar i vissa fall kan vara givande om syftet är att informera och inspirera men det som ger mest varaktiga resultat i utvecklingsarbetet är längre utbildningar med uppföljning och påfyllnadstillfällen i form av utbildningsdagar eller metodhandledning som en del i implementeringsprocessen. Det är också viktigt att planering av utbildningsinsatser sker i samråd med chefer och ledning för att nya kunskaper ska omsättas i praktiken på arbetsplatsen.